

Bijlage 1. Aanleiding, historie en overwegingen

Afgelopen periode hebben betrokken gebiedspartijen geconstateerd dat op het gedeelte van de Utrechtse Heuvelrug van Amersfoort tot Zeist veel ontwikkelingen samenkomen in een kwetsbaar en historisch gebied. Dat is in 2019 begonnen met de constatering over de verdroging van de Utrechtse Heuvelrug, de ondertekening van de Green & Social deal, de wens van Defensie om op de bestaande kazerneterreinen het vastgoed te vernieuwen (revitaliseren) en te intensiveren en de vraag van het Rijk aan de Provincies om te komen tot een uitwerking van de zogeheten Startpakketten en Nationale Programma's voor onder meer wonen, werken, mobiliteit, klimaatadaptie en energie vanuit het principe water en bodem sturend en voor het Landelijk Gebied gericht op herstel kwaliteit water en bodem en natuurherstel en -ontwikkeling.

Om deze belangen zo veel als mogelijk in te kunnen passen is op 22 december 2022 door bestuurders van de Provincie Utrecht, Waterschap Vallei en Veluwe, Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden en de gemeenten Amersfoort, Leusden, Soest en Zeist, de wens uitgesproken om samen met Defensie tot een gebiedsgerichte samenwerking te komen.

In deze gebiedsgerichte samenwerking worden verschillende opgaven, op onder andere het gebied van wonen, recreatie, mobiliteit, economie, werk, opleiding en energie, geagendeerd uitgaande van de kwaliteiten en waarden van het gebied zoals water, bodem, natuur en erfgoed. Dit heeft geleid tot het tekenen van een alliantieverklaring op 31 maart 2023 door alle gebiedspartners. Hierin is uitgesproken dat een brede, integrale en gebiedsgerichte aanpak essentieel is. Alleen zo kan er gekomen worden tot realiseerbare en inpasbare oplossingen van de opgaven.

Overwegingen:

In een gebiedskompas zijn de huidige kwaliteiten en waarden als uitgangspunten voor de verschillende opgaven in het gebied door de gebiedspartners gezamenlijk gedefinieerd. Gebiedspartners beseffen dat een gebiedsgerichte aanpak in de context van 2024 vraagt om een nieuwe werkwijze door middel van ontwerpend onderzoek. Een werkwijze die is gericht op de ontwikkeling van een toekomstbestendige Utrechtse Heuvelrug die ruimte biedt aan natuur, defensie en mens en een gezond en veerkrachtig watersysteem en ecologisch systeem is. Een toekomstbestendige Utrechtse Heuvelrug biedt partijen de stip op de horizon. In het toekomstbeeld Utrechtse Heuvelrug is een beeld geschetst van een robuuste ontwikkeling van de Utrechtse Heuvelrug gelegen tussen Utrecht en Amersfoort. Dit beeld geeft een mogelijke invulling en dient gebiedspartijen ter inspiratie.

Gebiedspartners hebben gezamenlijk de ambitie uitgesproken oplossingen te genereren die niet alleen resultaat bereiken op thematische of organisatie gebonden belangen, maar bij voorkeur van meerwaarde zijn voor het gezamenlijk belang van een toekomstbestendige Utrechtse Heuvelrug. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in oplossingen voor de korte termijn (tot 2030), middellange termijn (tot 2050) en lange termijn (tot 2100). Het is daarbij belangrijk dat bij het maken van keuzes voor oplossingen voor de korte termijn ook de effecten voor de lange termijn inzichtelijk worden gemaakt en meewegen in de afweging.

Gelet op ontwikkelingen erkennen dan wel onderkennen de gebiedspartners:

1. De uniciteit van de Utrechtse Heuvelrug binnen Nederland als centraal gelegen aaneengesloten natuurgebied die een kwetsbare, stikstofgevoelige habitat vormt voor flora en fauna, voorziet in een bovenregionale drinkwaterbehoefte, CO2 afvang en koeltevoorziening. En dat de kwetsbaarheid van de Utrechtse Heuvelrug met oog op de functie grenzen stelt aan de mate van verstedelijking waaronder

aan de ontwikkeling van de functies voor wonen, werken, recreatie en energieopwekking.

2. De urgentie van klimaatverandering en willen gezamenlijk maatregelen nemen om klimaatadaptatie te bevorderen, en zij begrijpen het belang van het behalen van en zullen samenwerken om de transitie naar duurzame energiebronnen te bevorderen.
3. Het belang van cultureel erfgoed en zullen samenwerken aan het beschermen, beleefbaar maken en/of benutten ervan.
4. Dat de transitie van Defensie naar een moderne krijgsmacht effect heeft op de andere opgaven. Ze zullen samenwerken om de impact van deze transitie in goede banen te leiden in de bredere gebiedsontwikkeling.
5. Dat er een behoefte aan extra woningen is, in het licht van de verstedelijkingstrategie zoals voorgesteld in het Ontwikkelbeeld Amersfoort Centraal, en dat de gevolgen van de verstedelijking – onder meer via de recreatiebehoefte, de behoefte aan energie, water en koelte voor een deel zullen worden afgewenteld op het buitengebied waaronder de Utrechtse Heuvelrug van A-Z.
6. Dat er een gemeenschappelijke opgave is om met oog op de bovenbeschreven ontwikkelingen de Heuvelrug toekomstbestendig te houden en de kwaliteiten en waarden van het gebied te behouden en waar mogelijk te versterken.

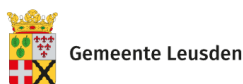
Gezamenlijke maatschappelijke opgaven

Bodem en water

Het belang van een gezond en veerkrachtig watersysteem op de Utrechtse Heuvelrug is groot. Water is van essentieel belang voor de natuur, voor de mens en de landbouw. De sleutel voor een robuust watersysteem van de Heuvelrug ligt in het langer vasthouden van water. Dat is de basis voor veerkrachtige en gevarieerde bossen en voor het behouden van de kwaliteit van bijzondere (natte) natuurwaarden op de flanken en een toereikende voorraad drink en grondwater. Als gevolg van klimaatverandering, de druk op het ruimtegebruik en verontreinigingen staat dit systeem onder druk. Het herstel van het watersysteem op het plateau, flanken en voet van de Heuvelrug vraagt aanpassingen van de gebruikers en functies in het gebied. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is herstel en versterking van het (natuurlijk) watersysteem.

Drinkwater en afvalwater

Met de toename van het aantal inwoners en bedrijvigheid in het gebied neemt de vraag naar voldoende drinkwater en het aanbod van afvalwater toe. De drinkwatervoorziening en de capaciteit van de afvalwaterketen (riolering, transportsysteem en zuivering) staan op dit moment al onder druk. Het drinkwater wordt in deze regio gewonnen uit het grondwater van de Heuvelrug. Om de grondwatervoorraden op peil te houden moet grondwateraanvulling worden gestimuleerd. Daarnaast is het belangrijk om werk te maken van (drink)waterbesparing, zowel bij nieuwbouw als de bestaande bouw. Met betrekking tot de verwerking van het afvalwater is de opgave om een doelmatige verwerking van het afvalwater vanuit het gebied te realiseren met aandacht voor duurzaamheid en circulariteit (energie en grondstoffen terugwinning).

Natuur en ecologie

Ook de kwaliteit van natuur en biodiversiteit staan onder druk door klimaatverandering, de druk op het ruimtegebruik en verontreinigingen (waaronder stikstof). Daarnaast zijn door versnippering verbindingen weggefallen en barrières opgeworpen voor migrerende fauna. De Utrechtse Heuvelrug is een geo-morfische eenheid dat deel is van een natuurlijke systeem dat zich uitstrekt van de oostgrens van de Veluwe tot aan het Eemmeer en Gooimeer en dat binnen dit systeem ruimte biedt aan flora en fauna.

De Utrechtse Heuvelrug herbergt ecologisch en natuurhistorisch waardevolle oude boskernen die bescherming behoeven en voor een variëteit van dieren betekenis vol zijn. Met het oog hierop verdienen ook de verbindingen tussen deze oude boskernen bescherming en versterking. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is versterking, bescherming en uitbreiding (oude) boskernen en herstel van verbindingen waarlangs fauna kan migreren.

Defensie

Defensie is volop in transitie om zich te ontwikkelen richting een moderne krijgsmacht. Daarbij wordt niet alleen ingezet op het aantrekken van meer personeel en materieel maar ook op investering in het vastgoed van Defensie. Het vastgoed in de omgeving van Soesterberg is onderdeel van het programma CVV (centreren, verduurzamen en vernieuwen). De benodigde activiteiten voor deze landelijke transitie worden gebiedsgericht bepaald. Echter een versterking van Defensie in het gebied heeft invloed op andere opgaven. Met de (her)ontwikkeling van defensielocaties biedt het gebied de gelegenheid om de kazerne van de toekomst in samenwerking vorm te geven.

De defensieopgave heeft niet alleen impact op de terreinen binnen de hekken van defensie maar mogelijk ook daarbuiten. Daarom is het een opgave waarin de gezamenlijke overheden volgens principes van " bodem en water sturend" en rekening houdend met het programma natuur, het Deltaprogramma en de overige relevante programma's tot een goede inpassing in het gebied moeten komen.

Cultuurhistorie en erfgoed

Het gebied is rijk aan cultuurhistorie en erfgoed. Door o.a. de veranderde ruimtebehoefte, toename aan ruimtevragers en intensieve recreatie staan de kwaliteit en beleefbaarheid van cultuurhistorie en erfgoed onder druk. Door klimaatverandering (droogte en of wateropslag) kan het archeologisch erfgoed aangetast worden. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is bescherming cultuurhistorie en erfgoed om deze te benutten voor het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit.

Wonen en recreatie

Het aantal mensen dat wil wonen op De Utrechtse Heuvelrug, tussen Amersfoort en Zeist, stijgt. Ook groeit de behoefte aan recreatie, zowel autonoom als door de toename van het aantal inwoners in en om het gebied. Om de bevolkingsgroei te faciliteren zijn er extra woningen nodig. De inzet is bouwen binnen stedelijk gebied (o.a. voor versterking van de vitaliteit van bestaande kernen) en nabij (mobiliteits)knooppunten. Door verdichting binnen de steden en de autonome groei van de recreatie, wordt het buitengebied in de nabije omgeving van de stad hoger belast. Zeker daar waar de gebieden beter worden ontsloten. De opgave is versterken van de robuustheid van de Utrechtse Heuvelrug waar het recreatie betreft.

Met het oog op het belang van bewegen voor een goede gezondheid, zetten gemeenten in op het creëren van een dekkend en aaneengesloten netwerk van wandel-, en fietspaden. Om dit te realiseren wordt gezocht naar koppelkansen. De opgave is de netwerken realiseren.

Tussen de opgaven wonen en recreatie bestaat spanning. Deze spanning kan verminderen als de netwerken bijdragen aan een verlichting van de recreatiedruk. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is om de Utrechtse Heuvelrug robuust te maken en bij te dragen aan een netwerk dat de recreatiedruk verspreidt over de verschillende landschappen in de regio.

Mobiliteit

Metropoolregio Utrecht is het belangrijkste knooppunt voor zowel het nationale wegennet als het openbaar vervoersnetwerk. In deze netwerken vindt meer en meer congestie plaats. Zonder aanvullend beleid zal het totale aantal verplaatsingen van, naar en binnen de metropoolregio toenemen en daarmee ook de congestie. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is zorgen voor geen of geringe toename van de automobilititeit en bijdragen aan de mobiliteitstransitie. Aandachtspunt is de toename van mobiliteit als gevolg van de concentratie van logistieke functies op de Defensieterreinen.

Economie, werk en opleiding

Met een groeiende bevolking groeit de behoefte aan werkgelegenheid bij voorkeur in de nabijheid van woningconcentraties. Een van de redenen van Defensie om te concentreren nabij woningconcentraties is de potentiële beschikbaarheid van personeel. Dit biedt de regio kansen. Daarnaast biedt de concentratie van militaire opleidingen in de Bernhardkazerne en TCL kansen tot samenwerking tussen opleidingsinstituten in en rond Amersfoort. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is koppelkansen creëren en benutten voor zowel Defensie als de regio.

Energie

Van de overige programma's is het programma Energietransitie, dat op Rijksniveau zich heeft vertaald in programma OER (Opwek Energie op Rijksgronden) en op regionaal niveau in de RES (Regionale Energie Strategie), belangrijk. Deze programma's komen voort uit de nationale ambities om broeikasgasemissies te verminderen. Energietransitie omvat de vervanging van fossiele brandstoffen door duurzame energiebronnen zoals wind en zon, en benutting van alternatieve warmtebronnen als aquathermie of bodemwarmte. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is een bijdrage te leveren aan de vermindering van de broeikasgasemissies en aanpassing en inpassing van maatregelen vanuit OER en de RES.

Het elektriciteitsnet van de provincie Utrecht in het algemeen en het net van de regio in het bijzonder is niet toegerust op de groeiende vraag noch op het groeiend aanbod. Netwerkbeheerders werken aan de opwaardering van het stroomnet maar voor nu is de ruimte voor aanvullende capaciteit begrensd. De opgave waar de gebiedssamenwerking voor staat is bijdragen aan het voorkomen van verdere congestie van het elektriciteitsnet en het creëren van energie zekerheid op de defensielocaties.

